

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om punktskatt på sötsaker, glass och läskedrycker och av 3 § i och bilagan till lagen om accis på vissa dryckesförpackningar

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om punktskatt på sötsaker, glass och läskedrycker och av 3 § i och bilagan till lagen om accis på vissa dryckesförpackningar (RP 137/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Pia Kivimies, finansministeriet
- livsmedelsöversinpektör Anna Lemström, jord- och skogsbruksministeriet
- konsultativ tjänsteman Sirpa Sarlio-Lähteenkorva, social- och hälsovårdsministeriet
- professor Mikael Fogelholm, Helsingfors universitet
- sektionschef Annika Nurttila, Livsmedelssäkerhetsverket
- specialforskare Heli Kuusipalo, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- direktör Marleena Tanhuanpää, Livsmedelsindustriförbundet rf
- direktör Ilkka Nieminen, Finlands Dagligvaruhandel rf
- generalsekreterare Vertti Kiukas, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Tullen
- Statens näringsdelegation
- Mehu- ja säilyketeollisuusyhdistys.

Utlåtande ShUU 6/2016 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Enligt de skattepolitiska riktlinjerna i regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering ska tyngdpunkten inom beskattningen flyttas från beskattning av arbete och företagande till i synnerhet miljöskatter. Enligt samma riktlinjer höjs skatten på sötsaker, och skatteunderlaget utvidgas med beaktande av konkurrens effekterna och bestämmelserna om statligt stöd.

Det har till Europeiska kommissionen lämnats in två klagomål om statligt stöd. Kommissionen har åtminstone inte ännu inlett formellt utredningsförfarande i ärendet, men har inofficiellt meddelat som sin ståndpunkt att skatten inte bemöter likartade produkter neutralt med avseende på syftet och att den därför kan innehålla selektivt skattestöd som betraktas som statligt stöd för produkter som faller utanför skatten. Kommissionen har ansett att det är nödvändigt att ändra skattebasen eller syftet med skatten.

Syftet med propositionen är att rätta till sådana missförhållanden vid punktbeskattningen av sötsaker, glass och läskedrycker som har kommit fram vid gränsdragningen mellan skattepliktiga produkter och produkter som inte omfattas av skatten, med beaktande av skattens i första hand statsfinansiella syfte. Propositionen strävar efter att finna en lösning som innebär att produkter ur samma produktgrupp behandlas så neutralt som möjligt vid punktbeskattningen. Punktskatt på sötsaker och glass slopas på grund av problem med neutraliteten i stället för att man skulle ha preciserat gränsdragningen mellan skattepliktiga och skattefria produkter. Punktskatt på läskedrycker tas inte längre ut på icke-smaksatta växtbaserade drycker.

Enligt propositionsmotiven har det ansetts att en avvikande skattemässig behandling av två produkter som i hög grad ersätter varandra med tanke på bestämmelserna om statligt stöd är berättigad endast om det är motiverat med hänsyn till syftet med punktskatten. Eftersom punktskatten på sötsaker, glass och läskedrycker har ett statsfinansiellt syfte, ska liknande produkter omfattas av skatten så lika och i så stor utsträckning som möjligt.

Social- och hälsovårdsutskottet har i flera utlåtanden ansett att hälsosammare matvanor bör främjas också genom beskattningen (t.ex. ShUU 14/2013 rd, ShUU 11/2013 rd, ShUU 3/2011 rd och ShUU 17/2010 rd). Utskottet har i synnerhet betonat att man också ska försöka påverka barns och ungas kostvanor med hjälp av punktbeskattningen. Dessutom har utskottet sett det som befogat att i större omfattning utreda möjligheterna att stödja val av hälsosamma näringsalternativ.

I den gällande punktskatten på sötsaker och glass ingår i fråga om beskattning av olika produktgrupper drag som är oändamålsenliga med tanke på att främja hälsan. Det har funnits problem med gränsdragningen bland annat mellan chokladpudding och chokladglass och mellan chokladvåfflor och chokladkex. Punktskatt på läskedrycker tas ut på samma sätt på drycker med tillsatt socker som på sötat fruktvtatten eller juice.

Det är beklagligt, menar utskottet, att man inte ändrar skattens syfte och breddar skatteunderlaget utan i stället helt slopar punktskatt på sötsaker och glass och inte omedelbart utvecklar skatten i en

Utlåtande ShUU 6/2016 rd

hälsofrämjande riktning. Enligt erhållen utredning finns det hälsobaserade skatter i exempelvis Ungern, Danmark och Norge.

Konsekvenser för folkhälsan

Ökande fetma har under de senaste decennierna fått allvarliga konsekvenser för folkhälsan och växande effekter på samhällsekonomin. Fetma är klart vanligare i Finland än i de övriga nordiska länderna. Barnfetma har under de senaste decennierna blivit så vanlig att numera ungefär vart tionde barn i lekåldern och vart femte barn i skolåldern lider av övervikt eller fetma.

Att slopa punktskatt på sötsaker och glass ökar sannolikt konsumtionen av dessa produkter och därmed de hälsoproblem som hör ihop med konsumtionen. Det ska också noteras att på grund av priselasticiteten gäller den ökande konsumtionen av dessa produkter främst barn och unga. Barn och unga har oftast lite pengar till sitt förfogande varvid prisändringar inverkar mest effektivt på konsumtionsmängden. En ökad konsumtion beräknas öka de socioekonomiska skillnaderna i hälsa eftersom prissänkningen ökar konsumtionen särskilt i de lägre inkomstgrupperna. Punktskatt på sötsaker och glass har varit en stark signal också om att dessa produkter inte ingår i en sund kost.

Undersökningar visar att särskilt rikligt bruk av sockerhaltiga läskedrycker ökar vikten och ökar risken för diabetes typ 2. De skadliga verkningarna av sockerhaltiga drycker bedöms bero på att det är lätt att använda dem i överflöd. Statens näringsdelegation har med tanke på att upprätthålla och främja munhälsa ansett det väsentligt att man har en regelbunden måltidsrytm utan snaskande och att man släcker törsten med vatten.

Utveckling av beskattningen

Världshälsoorganisationen (WHO) konstaterar i sin färskaste rapport att en tillräckligt kännbar beskattning av sockerhaltiga drycker kan minska fetma, typ 2-diabetes och karies (Fiscal policies for Diet and Prevention of Noncommunicable Diseases, 2016). Minskad konsumtion av sockerhaltiga drycker har konstaterats minska sockerintaget, förbättra kvaliteten på kostsammansättningen och minska de ovan nämnda problemen. Rapporten anger som sannolikt att det totala antalet arbetstillfällen ökar i de branscher där konsumtionen ökar när skadliga produkter konsumeras mindre.

Med stöd av EU:s livsmedelsförordning (EU 1169/2011) träder det i december i år i kraft en skyldighet att för förpackade livsmedel ange mängden energi, kolhydrater, total sockermängd, fett, mättade fetter, salt och protein. På grundval av den reglering som ska träda i kraft ökar den administrativa bördan för aktörerna i branschen inte nämnvärt om beskattningen är baserad på dessa uppgifter om näringsämnen. Men det kan anses vara en brist att motsvarande uppgifter om näringsämnen inte avkrävs produkter i lösviktsförsäljning. En brist är också att mängden tillsatt socker inte tillförlitligt kan konstateras enligt vad som anges på förpackningen.

Om skatten bestäms utifrån hälsoaspekter kan skattebeloppet fastställas enligt produktens näringsämnen så att skatten stiger när mängden av ett skadligt näringsämne ökar. Skatten påverkar i så fall dels konsumenternas köpbeslut genom priset, dels industrins produktutveckling. Skatten

Utlåtande ShUU 6/2016 rd

bemöter också olika produktgrupper neutralt. En hälsobaserad skatt kan dessutom locka till bruk av nyttiga näringsämnen.

Finland har i fråga om livsmedel och hälsa ett gott rykte internationellt bland annat på grundval av den hälsosamma skolbispisningen och produktutvecklingskompetensen inom livsmedelsindustrin. Livsmedelsindustrin har länge utvecklat hälsosammare livsmedel som ett beaktansvärt konkurrensmedel. Utskottet anser att en beskattning baserad på hälsoaspekter kan skapa extra incitament för en produktutveckling som stöder målen i fråga om hälsa och välfärd och samtidigt är samhällsekonomiskt förnuftig.

Utskottet anser att utvecklingen av en hälsobaserad punktskatt bör inledas med det snaraste. I det första skedet bör den hälsobaserade skatten gälla sockerhalten i livsmedel. Utskottet föreslår ett uttalande i frågan.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan och

att finansutskottet föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart inleder beredningen av bestämmelser för att utveckla en hälsobaserad punktskatt på livsmedel.

Helsingfors 18.10.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Sanna Lauslahti saml
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Vesa-Matti Saarakkala saf

Utlåtande ShUU 6/2016 rd

medlem Annika Saarikko cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.